

**Att arbeta med barns mänskliga rättigheter i
förskolan och skolan**

Några utgångspunkter...

Mänskliga rättigheter och värdegrundsuppdraget

Skollagen:

4 § ... Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna... Var och en som verkar inom utbildningen ska **främja de mänskliga rättigheterna...**

Inflytande Delaktighet Barns rättigheter Utbildningens demokratiuppdrag

? ? ? ? ?

Hur hänger dessa ihop?
Vad är det vi ska göra?
Hur då?

Mänskliga rättigheter och kunskapsuppdraget

Lgr 11

Skolans mål är att varje elev

kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden **grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter** och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter.

**Arbete med barns mänskliga rättigheter
innefattar både värdegrundsarbete och
kunskapsutveckling !!**

Dessa är inte åtskilda !

Föreläsningens innehåll:

1. De mänskliga rättigheterna som stöd för lärares arbete med barns och ungas mänskliga rättigheter
2. Professionell barnrättskompetens – vad är det?

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter

- Internationell konvention om de civila och politiska rättigheterna (1966)
- Internationell konvention om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (1966)
- Internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1965)
- Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979)
- Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (1984)
- [Konvention om barnets rättigheter \(1989\)](#)
- Internationell konvention om skydd av gästarbetare och deras familjers rättigheter (1990)
- Internationell konvention om skydd mot påtvingade försvinnanden (2006)
- Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006)

FN:s konvention om barnets rättigheter

Innehåller 54 artiklar.

De olika slags rättigheterna har förts samman.

Fyra av artiklarna är *huvudprinciper*

Art 2 Icke-diskriminering

Art 3 Barnets bästa

Art 6 Rätt till liv och utveckling

Art 12 Åsiktsfrihet och rätten att bli hörd

Två artiklar speciellt om utbildning:

Art 28 Rätten till utbildning

Art 29 Utbildningens syfte

Andra viktiga artiklar i konventionen

(i utbildningssammanhang)

Artikel 13 Rätt till yttrandefrihet

Artikel 14 Rätt till tanke-, samvets- och religionsfrihet

Artikel 16 Rätt till privatliv

Artikel 17 Rätt till tillgång till riktig information

Artikel 19 Rätt till skydd från alla former av våld

Artikel 23 Rättigheter för barn med funktionshinder

Artikel 30 Rättigheter för barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning

Artikel 31 Rätt till vila, fritid, lek och kultur

Artikel 42 Att göra konventionen känd

Identifierade problem i arbete med barns rättigheter i skolan

- Drivs av 'eldsjälar' – stora variationer mellan skolor
- Sker i lägre skolåldrar vid särskilda tillfällen, skilt från den vanliga undervisningen – exvis FN-dagen 24 oktober, dvs mer jippo än seriös undervisning
- Kunskaperna om mänskliga rättigheter och barns mänskliga rättigheter är svaga hos barn och unga
- Kunskaperna om mänskliga rättigheter och barns mänskliga rättigheter är ofta svaga hos lärarna också

Professionell barnrättskompetens

Behöver bygga på:

1. Kunskap om mänskliga rättigheter: vilka är de, vad betyder de?
1. Kunskap om barn som innehavare av mänskliga rättigheter: vilka särskilda omständigheter har betydelse för barns innehavande och utövande av rättigheter?
1. **Kunskap om det egna yrkets specifika barnrättsuppdrag.**

Tre delar i lärarens barnrättsuppdrag:

➤ **Respektera**

➤ **Vakta**

➤ **Utbilda**

Att **respektera** barns och ungas mänskliga rättigheter

Att som lärare *själv* betrakta och bemöta barn med respekt för deras rättigheter.

Undersök dina egna:

- Attityder och synsätt – hur **tänker** jag/vi om barn?
- Handlingar – vad och hur **gör** jag/vi?

Att **vakta** barns och ungas mänskliga rättigheter

Att vara på sin vakt emot kränkningar av barns mänskliga rättigheter i skolan, och att ingripa när man ser sådana.

Var vaken på:

- Barn/unga som inte respekterar sina jämnårigas mänskliga värdighet och rättigheter.
  - tillfälliga händelser, ex vis bråk, våld, elakheter
  - mobbning, inkl nätmobbning
  - rasism, intolerans mot olikhet, könsrelaterad kränkning
- Vuxna i skolan som inte respekterar barns mänskliga värdighet och rättigheter.

Att **utbilda** barn för mänskliga rättigheter

Enbart förskolan och skolan som har detta uppdrag!

- Att respektera och vakta är i sig utbildande. Men lärandet kan förstärkas genom att man lyfter fram rättighetsprinciper i vardagens händelser.
- Undervisa om mänskliga rättigheter/barns rättigheter. Läroplanerna god vägledning (grsk och gysk)
- Låt barn och unga öva sig i att praktisera sina mänskliga rättigheter i förskolan och skolan

Exempel på rättighetsrelaterade aspekter som man kan arbeta med:

- Talutrymme
- Kränkningar och negativa handlingar
- Inflytande

Talutrymme i klassrummet

Problem: **ojämnt fördelat** (kön, etnicitet, ålder) vilket innebär att alla inte hörs. Skapar en bild som kan bestå. Möjligheterna att påverka i nuet minskar. Möjligheten att öva färdigheter som behövs i framtiden minskar.

Vilka rättigheter?

Allas lika värde och icke-diskriminering, uttrycksfrihet, delta i skötsel av allmänna angelägenheter

Vad är ett rättighetsmedvetet arbete här?

- Uppmärksamma ojämnheter i talutrymme
- Utveckla elevernas kunskaper om de rättigheter som aktualiseras
- Utveckla elevernas egen förmåga att ingripa
- Skärskåda egna attityder och hur man agerar
- Gemensamma diskussioner och överenskommelser i arbetslag

Kränkningar och negativa handlingar

Problem: Förutom allvarigare fall av kränkningar och diskriminering så förekommer det en hel del 'småvåld', tar saker, nedsättande tilltal, etc. 'Mindre' allvarliga överträdelser riskerar att normaliseras.

Vilka rättigheter?

Liv, personlig integritet, icke-diskriminering, ägande

Vad är ett rättighetsmedvetet arbete här?

- Vara uppmärksam på vilka problem som finns i gruppen, och inte ha overseende med 'små' överträdelser.
- Utveckling av elevernas kunskaper och förmåga att ingripa
- Diskussion och överenskommelser i arbetslag

Inflytande

Problem: Elever ska ha inflytande. Motstridiga uppgifter: ökat? har inget? Lärare brottas med frågan, som flyter mellan demokrati och rättigheter.

Individuellt – kollektivt? Formellt – informellt?

Vilka rättigheter?

De politiska rättigheterna: Uttrycksfrihet, föreningsfrihet, delta i skötseln av allmänna angelägenheter.

Vad är ett rättighetsmedvetet arbete här?

- Utveckla elevernas kunskaper om politiska rättigheter
- Låt eleverna öva användande av politiska rättigheter
- Ompröva vad elevinflytande är – det informella inflytandet är stort! Medvetandegör eleverna och dig själv.
- Skärskåda arenorna för formellt inflytande – vad sker i elevrådet?

Workshop:

Hur kan ni arbeta med barns och ungas rättigheter i förskolan och skolan?

Ett par förslag:

- Titta igenom de mänskliga rättigheterna. Är det någon rättighet som väcker extra intresse i er grupp? Försök att få fatt i varför. Fundera över hur man skulle kunna arbeta med denna rättighet.
- Fundera över de tre delarna i lärarens barnrättsuppdrag. Applicera dessa på någon rättighetsaspekt i er verksamhet, och fundera över vad respektive del skulle kunna innebära i det konkreta arbetet?